

Priorytety programu na rok 2016

Priorytety

Wnioskodawcy są zachęceni do przygotowywania projektów zgodnych z ogólnymi i szczegółowymi celami programu „Europa dla obywateli”, jednocześnie zwracając uwagę na priorytety zdefiniowane przez Komisję Europejską po konsultacji z interesariuszami reprezentowanymi w Grupie Dialogu Społecznego i Komitecie Programowym.

Do chwili obecnej priorytety te zmieniały się co roku. Od 2016 roku, staną się priorytetami wieloletnimi, stosowanymi w odniesieniu do pozostających do zakończenia programu, lat 2016-2020 – tak, aby wnioskodawcy mieli więcej czasu na przygotowanie i zaplanowanie swoich projektów. Komisja Europejska niezmiennie ma możliwość przeglądu, zmiany, adaptacji i/lub modyfikacji listy priorytetów, w przypadku zaistnienia takiej potrzeby, po konsultacji z interesariuszami reprezentowanymi w Grupie Dialogu Społecznego i Komitecie Programowym.

Określone na lata 2016-2020 priorytety mają na celu stymulowanie debaty wokół istotnych z punktu widzenia całej Europy dat i tematów, które mają silny oddźwięk w czasach obecnych (dla Komponentu 1. Pamięć europejska) albo są zakorzenione w społecznej, ekonomicznej i politycznej rzeczywistości Unii Europejskiej (dla Komponentu 2. Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie). Obywatele są zaproszeni do wzięcia udziału w refleksji i debacie poprzez projekty zgodne z ogólnymi zasadami programu (równy dostęp, wymiar międzynarodowy i lokalny, dialog międzykulturowy i promocja wolontariatu) lub poprzez swoje aktywne zaangażowanie w działania organizacji uczestniczących w programie „Europa dla obywateli”.

Konieczne jest rozróżnienie pomiędzy:

- priorytetami określonymi dla Komponentu 1. Pamięć europejska
- priorytetami określonymi dla Komponentu 2. Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie.

1. Priorytety dla Komponentu 1. Pamięć europejska

1.1. Upamiętnienie kluczowych punktów zwrotnych w najnowszej historii Europy

Jednym z celów programu „Europa dla obywateli” jest stworzenie możliwości debaty na temat historii Europy wychodząc ponad perspektywy narodowe¹.

W ramach Komponentu 1. Pamięć europejska, program ma na celu dbanie o wspólną kulturę pamięci i wzajemne zrozumienie pomiędzy obywatelami z różnych krajów członkowskich UE, szczególnie wspierając projekty dotyczące kluczowych punktów zwrotnych w historii Europy XX w. i ich znaczenie/konsekwencje dla Europy dzisiaj.

¹ Regulacja Rady Europejskiej COUNCIL REGULATION (EU) No 390/2014 z 14 kwietnia 2014 ustanawiająca program “Europa dla obywateli” na lata 2014-2020 (OJ L 115 z 17.4.2014, str. 3).

W latach 2016-2020, w zależności od roku składania wniosku, priorytetowo będą traktowane projekty upamiętniające następujące wydarzenia:

Rok składania wniosku	Rocznice upamiętniane w Komponentie 1. Pamięć europejska
2016	<p>1936 Początek Wojny Domowej w Hiszpanii</p> <p>1956 Polityczna i społeczna mobilizacja w Europie Środkowej</p> <p>1991 Początek wojen w Jugosławii</p> <p>1951 Przyjęcie przez Narody Zjednoczone Konwencji dotyczącej statusu uchodźców w odniesieniu do sytuacji uchodźców w powojennej Europie</p>
2017	<p>1917 Społeczne i polityczne rewolucje, upadek imperiów i ich wpływ na polityczny i historyczny krajobraz Europy</p> <p>1957 Traktat Rzymski i początki Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej</p>
2018	<p>1918 Koniec I Wojny Światowej – wzrost państw narodowych i klęska prób zapewnienia europejskiej współpracy i pokojowego współistnienia</p> <p>1938/1939 Początek II Wojny Światowej</p> <p>1948 Początek Zimnej Wojny</p> <p>1948 Kongres w Hadze i integracja europejska</p> <p>1968 Protesty i ruchy w obronie praw obywatelskich, inwazja na Czechosłowację, protesty studenckie i kampania antysemitka w Polsce</p>
2019	<p>1979 Wybory do Parlamentu Europejskiego – także 40 lat od pierwszych bezpośrednich wyborów do PE w 1979 r.</p> <p>1989 Rewolucje demokratyczne w Europie Środkowo-Wschodniej</p> <p>2004 15 lat od rozszerzenia Unii Europejskiej o kraje Europy Środkowo-Wschodniej</p>
2020	<p>1950 Deklaracja Roberta Schumana</p> <p>1990 Zjednoczenie Niemiec</p> <p>2000 Przyjęcie Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej</p>

1.2. Społeczeństwo i zaangażowanie obywatelskie pod rządami reżimów totalitarnych

Pod rządami reżimów totalitarnych demokratyczne pojęcia, takie jak „społeczeństwo obywatelskie”, „ruch społeczny”, „zaangażowanie”, „włączanie się”, „konstytucja”, „wolność”, „demokracja” zostały całkowicie pozbawione swoich znaczeń. Na przykład, „Demokracja Ludowa” w najmniejszym stopniu nie była ani „ludowa”, ani „demokratyczna”.

Polityczni liderzy byli wybierani w wyborach plebiscytowych (ponad 80%), bez realnej opozycji.

Polityczne demonstracje, kampanie wyborcze, zgromadzenia publiczne i debaty miały stworzyć pozory demokracji. Ich celem było legitymizowanie władzy i z reguły nie były ani spontaniczne, ani autentyczne, ale możliwe dzięki stosowaniu przymusu. Były wykorzystywane do dyscyplinowania i kontrolowania społeczeństwa, a także aby budować poparcie dla uznaniowych orientacji politycznych. Jeden z najbardziej znaczących aktów demokratycznego zaangażowania, a więc członkostwo w partii politycznej, także został pozbawiony swojego naturalnego celu (a więc uczestnictwa i wpływu na życie publiczne); zwykle służąc dowiedzeniu lojalności wobec monolitycznej partii rządzącej, uległości wobec oficjalnej prawdy i będąc w większości przypadków środkiem do zdobycia pozycji lub przywilejów. Informacja publiczna była monopolizowana i zniekształcana przez agencje rządowe, bez żadnej niezależnej przeciwwagi.

Jednocześnie, autentyczne ruchy społeczne inicjowane przez społeczeństwo obywatelskie były często wykluczane, straszone lub represjonowane, ponieważ władza totalitarna uważała je za nielojalne, zdradzieckie lub społecznie niebezpieczne. Musiały pozostawać w ukryciu, opierać się lub godzić się na kompromisy. Każda odrębna, publicznie wyrażona opinia, była traktowana jako „odstępstwo”. Wolność słowa nie istniała. Decyzje polityczne zapadały bez jakiegokolwiek poważnej dyskusji czy zastanowienia. W pewnym sensie, społeczeństwo obywatelskie i ruchy demokratyczne były absorbowane i wykorzystywane przez system jednopartyjny, który charakteryzował reżimy totalitarne.

Opierając się na doświadczeniach totalitaryzmów, wnioskodawcy powinni tworzyć warunki dla refleksji na temat nadużyć i zawłaszczeń demokratycznych rytuałów – zwłaszcza tych, które odbywały się z wykorzystaniem narzędzi propagandowych i oficjalnych mediów. Będą się koncentrować na różnicach pomiędzy sztuczną, a prawdziwą demokracją i podkreślą zalety żywotnego, silnego i niezależnego społeczeństwa obywatelskiego.

Celem jest pokazanie, że organizacje społeczeństwa obywatelskiego są nieodzownym łącznikiem pomiędzy obywatelami a władzami; że odgrywają niezwykle istotną rolę w rządach demokratycznych. Jest nią docieranie do obywateli i działanie w taki sposób, aby ich sprawy były znane i przekazywane na szczeblu politycznym.

Dzięki swoim projektom, wnioskodawcy będą mieli także możliwość refleksji nad znaczeniem współczesnych osiągnięć demokracji, takich jak rządy prawa, swobody publiczne, prawa obywatelskie, i uwydatnienia kruchości tych praw (wolność słowa, prawa wyborcze...), jeśli nie mają one silnego wsparcia. Celem jest także debata nad konkretnymi sposobami i mechanizmami, dzięki którym swobody publiczne i prawa obywatelskie mogą być chronione, a dialog obywatelski zapewniony na poziomach unijnym i krajowym.

1.3. Mechanizmy wykluczenia i utrata poczucia obywatelskości pod rządami reżimów totalitarnych: wyciąganie lekcji dla współczesności

XX-wieczne totalitaryzmy pozbawiły niektórych swoich obywateli ich podstawowych praw do tego stopnia, że zostali oni wykluczeni ze społeczeństwa: stało się tak w przypadku Żydów w czasach nazizmu i politycznych „odszczepieńców” w reżimach komunistycznych. Ze względu na ich pochodzenie, wiarę lub opinie, obywatelom tym stopniowo uniemożliwiano debatowanie, głosowanie, uczestnictwo w sprawach publicznych, pracę, swobodne osiedlanie się i przemieszczanie, dostęp do dóbr publicznych.

Ostracyzm był wykorzystywany w reżimach totalitarnych jako sposób na zneutralizowanie ludzi, których uważano za zagrożenie i jako środek terroru służący do wzmocnienia kontroli nad resztą populacji. Usprawiedliwiane zwodniczymi ideologiami i wspierane przez kłamliwą propagandę, niesprawiedliwe przepisy i represyjne struktury pozwoliły tym reżimom ukryć zbrodnie masowe albo doprowadzić do zaniku opozycji.

Ze względu na swoje śmiertelne konsekwencje, mające miejsce w przeszłości procesy związane z wykluczeniem powinny zostać przeanalizowane i poddane debacie po to, aby wyciągnąć z nich wnioski dla współczesności. Poprzez swoje projekty, aplikujący powinni poruszyć następujące kwestie: kiedy możemy uznać, że określona grupa społeczna ulega wykluczeniu? Jak rozpoznać „kozła ofiarnego” i dokonać dekonstrukcji dyskursu prowadzącego do jego wykluczenia i marginalizacji? Jak mamy radzić sobie z językiem strachu, uprzedzeń, nienawiści wobec określonych grup społecznych, jak tworzyć alternatywne narracje? Jak walczyć z mową nienawiści w mediach społecznościowych i Internecie? Jakie narzędzia edukacyjne i instrumenty legislacyjne na poziomie UE i krajowym, można wykorzystać do walki z rasizmem i ksenofobią (postawami takimi jak antysemityzm, antyromskość, islamofobia itd.), a także z homofobią i ostracyzmem wobec innych mniejszości?

1.4. Przemiany demokratyczne i przystąpienie do Unii Europejskiej

Dla wielu krajów członkowskich, które doświadczyły w swojej niedawnej historii przemian demokratycznych, włączenie do Unii Europejskiej odgrywało istotną rolę we wspieraniu i konsolidowaniu demokracji. Na przykład, konieczność spełnienia warunków związanych ze stopniem zdemokratyzowania, skłaniała przyszłe państwa członkowskie do wprowadzania zmian politycznych i strukturalnych reform, wzmocnienia możliwości administracyjnych i poprawy ochrony praw mniejszości.

Projekty dofinansowane w ramach „Europa dla obywateli” będą analizować wpływ, jaki perspektywa przystąpienia do Unii Europejskiej miała na demokratyczne standardy i praktyki poprzednich dyktatur i reżimów autorytarnych. Poddadzą refleksji rolę członkostwa w UE w przemianach demokratycznych. Projekty w szczególności dotyczyć będą wydarzeń historycznych, punktów zwrotnych lub etapów charakterystycznych dla tego powolnego procesu zmian i sposobu, w jaki przyczyniły się one do przezwyciężenia przeszłości, osiągnięcia celu, jakim był „powrót do Europy” i do budowania przyszłości. Projekty wskażą, co przede wszystkim kierowało tym procesem i podkreślą napotkane lub utrzymujące się trudności, zwłaszcza po spełnieniu warunków wstępnego członkostwa i przystąpieniu do UE. Dokonując bilansu mającego miejsce w ostatnich dekadach poszerzenia Unii Europejskiej i jego wpływu w kontekście demokratyzacji, projekty otworzą dyskusję na temat celowości dalszych akcesji lub innych rodzajów partnerstw z krajami sąsiadującymi z UE.

2. Priorytety dla Komponentu 2. Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie

2.1. Zrozumienie eurosceptycyzmu i debata na ten temat

Eurosceptycyzm w krajach członkowskich zyskał na popularności do tego stopnia, że zmianom uległy tradycyjne polityczne podziały. Odnoszący się do stosunku wobec konstrukcji Europy termin przechodzi od umiarkowanego krytycyzmu obecnego modelu

integracji (eurokrytycyzm) do otwartej wrogości w odniesieniu do samej Unii Europejskiej (eurofobia).

Ze względu na zwiększający się wpływ na programy polityczne w krajach członkowskich i w Parlamencie Europejskim oraz szeroką grupę odbiorców wśród wyborców, eurosceptycyzm stał się kwestią wymagającą głębszej analizy, debaty i zrozumienia. Proponując alternatywę dla „coraz ściślejszej Unii”, jest wyzwaniem dla konstrukcji Europy – tworzonej według modelu wymyślonego i wprowadzanego w życie od samego rozpoczęcia procesów jednoczenia. Jako dysponująca pełnią demokratyczną przestrzenią publiczną, UE powinna rozważyć i pokonać uprzedzenia i zaprosić swoich obywateli, którzy są nie w pełni przekonani lub rozczarowani obecnymi rezultatami/kierunkami, w jakich zmierza, do wyrażenia swojej opinii.

W tym kontekście, wnioskodawców zachęca się do tworzenia projektów, które będą okazją do refleksji i zrozumienia eurosceptycyzmu i zapewniania warunków do debaty nad jego implikacjami dla przyszłości Unii Europejskiej. Jednocześnie warto, aby wyjaśniali korzyści polityk EU, przyjmowali do wiadomości napotkane trudności i wyzwania do pokonania, a także przedstawiali osiągnięcia UE i koszty rezygnacji z Europy.

W takich debatach swoje miejsce mogą znaleźć następujące kwestie i tematy: Jak możemy zdefiniować eurosceptycyzm? Czy jest to niedawny fenomen polityczny, wzmocniony kryzysem finansowym, czy utrzymujący się od dawna trend? Dlaczego się rozwija? Czego jest synonimem? Czy kwestionuje integrację europejską jako taką, czy tylko jej obecny model? Czy oznacza trwały, wzrastający odwrót obywateli od UE? Jak wpływa na warunki uczestnictwa obywatelskiego i demokratycznego zaangażowania na poziomie unijnym i krajowym? Czy eurosceptycy tworzą homogeniczną grupę? Jak rozpowszechniają swoje idee? Jakie czynniki mogą wywołać silne poparcie/sprzeciw wobec integracji europejskiej (pozycja społeczna, stosunek do globalizacji, interes ekonomiczny, poczucie przynależności, wartości, wpływ na kulturę polityczną, przywiązanie do zabezpieczeń społecznych...)? Czy UE ma wpływ na te czynniki? Do jakiego stopnia należy uwzględniać główne obawy eurosceptycznych obywateli UE i brać je pod uwagę przy tworzeniu unijnych polityk? W jaki sposób działania te mogą pomóc w zbliżeniu UE do jej obywateli? Jakie są niebezpieczeństwa związane z eurosceptycyzmem dla integracji europejskiej teraz i w przyszłości? Jak sprawić, aby krytycyzm wobec UE stał się w dalszej perspektywie przydatnym i pozytywnym czynnikiem w procesie budowania Europy?

2.2. Solidarność w czasach kryzysu

Idea solidarności na ogół odnosi się do wzajemnego wspierania się w ramach grupy zjednoczonej wokół wspólnego interesu lub wspólnych wartości. Jest ściśle powiązana z koncepcją hojności, ale także wzajemności i odpowiedzialności.

Co solidarność oznacza dla politycznego bytu składającego się z państw narodowych, jakim jest Unia Europejska, szczególnie w czasach kryzysu? Jakie są prawne, polityczne, ekonomiczne, czy nawet etyczne granice europejskiej solidarności?

Problem solidarności i odpowiedzialności nabrał na znaczeniu w kontekście innych obszarów polityki, takich jak migracja.

Poprzez swoje projekty, aplikujący będą wyodrębniać i oceniać mechanizmy solidarności obecne w UE. Będą się zastanawiać nad obszarami politycznymi, w obrębie których tego rodzaju wspólne mechanizmy mogłyby być użyteczne i rozwijane. Pod rozważę poddane zostaną inne możliwe sposoby realizacji idei europejskiej solidarności, takie jak wolontariat, darowizny, fundacje, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, organizacje charytatywne, crowdfunding itd.

W projektach tych obywatele otrzymają możliwość lepszego zrozumienia i przedyskutowania wartości dodanej interwencji UE w czasach kryzysu, kiedy rozwiązania na poziomie krajowym wydają się niewystarczające, jednocześnie zwracając uwagę na alternatywy/limity przyjętych mechanizmów solidarności w odniesieniu do odpowiedzialności i kosztów ekonomicznych. Przyczynią się do przewyciężenia krajowych perspektyw patrzenia na kryzys, wzmacniając wzajemne zrozumienie sytuacji i tworząc fora do konstruktywnej dyskusji nad wspólnymi rozwiązaniami.

2.3. Zwalczanie stygmatyzacji „imigrantów” i – dla przeciwwagi – tworzenie narracji, które mają za zadanie wzmocnić dialog międzykulturowy i wzajemne zrozumienie

W dzisiejszych czasach stygmatyzacja jest często wykorzystywana w politycznym dyskursie przez ekstremistyczne i populistyczne ruchy przeciwko „innym”, „imigrantom”, „mniejszościom”.

Wykorzystując wysoki poziom bezrobocia wśród wyborców, ich niepewność co do zabezpieczeń społecznych, a także strach przed globalizacją i terroryzmem, odpowiedzialność za wszystkie bolączki przypisuje się „imigrantom”, których przedstawia się także jako potencjalne zagrożenie dla poziomu życia, spójności społecznej i wewnętrznego bezpieczeństwa w poszczególnych krajach. Ich stygmatyzacja dokonuje się poprzez propagandę polityczną, mowę nienawiści i wprowadzającą w błąd retorykę, które prowadzą do łączenia odrębnych pojęć (kryzys i migracja; terroryzm i migracja) w celu zjednoczenia wspólnot narodowych przeciwko aktualnym koszom ofiarnym.

Tego rodzaju dyskurs polityczny zaostrza ksenofobię, nietolerancję i dyskryminację i zagraża spójności społeczeństw UE. Może doprowadzić do zagrożenia fundamentalnych praw mniejszości, stworzyć nowe granice, utrudnić integrację i wzajemne zrozumienie oraz wprowadzić w życie regulacje prawne, które będą sprzeczne z wartościami leżącymi u podstaw Unii Europejskiej. Jednocześnie mogą przyczynić się do dalszej marginalizacji najsłabszych i najbardziej wykluczonych w ramach europejskich społeczeństw (grupy pokrzywdzone, z mniejszymi szansami, pozbawione przywilejów, do których często zaliczają się młodzi ludzie i osoby o pochodzeniu spoza UE) i – w niektórych przypadkach – nawet doprowadzić do radykalizacji zachowań.

W odniesieniu do tego kontekstu, program „Europa dla obywateli” będzie wspierał projekty zachęcające do dialogu międzykulturowego i wzajemnego zrozumienia, poprzez udział obywateli krajów członkowskich i ewentualnie krajów trzecich, o ile legalnie zamieszkują UE. Projekty te pomogą w pokonywaniu stereotypów na temat imigrantów poprzez dekonstrukcję przeszłości i współczesności oraz zachodzących obecnie procesów stygmatyzacji. Będą także promować tolerancję, szacunek dla wspólnych wartości i – poprzez alternatywne narracje – bardziej zbliżony do rzeczywistości obraz osób pochodzących z krajów trzecich przez obywateli UE. Integracja, jako proces dwukierunkowy, powinna być

także punktem wyjścia do refleksji nad wsparciem uczestnictwa obywatelskiego osób pochodzących z krajów trzecich, będących legalnymi rezydentami w UE.

2.4. Debata nad przyszłością Europy

Biorąc pod uwagę fakt, że obywatele niekoniecznie uważają Unię Europejską w obecnym kształcie za wehikuł pozytywnej zmiany, warto zadać im pytanie, jakiej Europy chcą. Istnieje potrzeba spojrzenia perspektywicznego i nowej narracji dla Europy – bardziej angażującej, w szczególności młodsze pokolenia, zwróconej w stronę przyszłości, o pozytywnym ładunku.

Debata ta powinna oczywiście opierać się na lekcjach wyciągniętych z historii i, w szczególności, na konkretnych osiągnięciach Unii Europejskiej. Powinna być także okazją do zaproponowania nowego przekazu i przedyskutowania możliwych działań Unii Europejskiej w jej ramach – aby wzmocnić jej społeczną, ekonomiczną i polityczną spójność – i na poziomie międzynarodowym – aby utrzymać jej wiodącą rolę w coraz bardziej zglobalizowanym świecie mierzącym się z globalnymi problemami.

W komunikacie na temat wyborów do Parlamentu Europejskiego, które odbyły się w 2014 roku, Komisja Europejska, w odniesieniu do przyszłych wyborów w 2019 roku podkreśliła, jak ważne jest, *„aby określić sposoby wzmocnienia wymiaru europejskiego i legitymacji demokratycznej procesu decyzyjnego UE oraz aby nadal analizować powody niezmiennie niskiej frekwencji w niektórych państwach członkowskich oraz starać się do nich odnieść. Pokazuje to potrzebę określenia nowych sposobów zachęcenia do udziału w następnym wyborach, zwłaszcza przez terminowe wsparcie krajowych, regionalnych i lokalnych kampanii informacyjnych²”*.

W tym kontekście, obywatele powinni zostać zaproszeni do wyrażenia opinii i do debaty na temat konkretnych sposobów budowania bardziej demokratycznej Unii – tak, aby ponownie zaangażować ich w europejski projekt. Obok udziału w wyborach i innych kanałach demokracji reprezentatywnej, szczególna uwaga powinna zostać zwrócona na instrumenty zaangażowania obywatelskiego (takie jak Europejska Inicjatywa Obywatelska), a także na innowacyjne modele e-partycypacji, takie jak media społecznościowe czy technologie informacyjne i komunikacyjne.

Obywatele są zaproszeni do udziału w tych dyskusjach poprzez projekty lub poprzez swoje aktywne zaangażowanie w działalność organizacji uczestniczących w programie „Europa dla obywateli”. W debacie powinni uczestniczyć nie tylko ci, którzy już popierają ideę Unii Europejskiej, ale także obywatele, którzy odrzucają lub kwestionują Unię Europejską i jej osiągnięcia lub pozostają wobec niej obojętni.

² http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/report_european_parliament_elections_2014_en.pdf, p. 17. (polska wersja językowa dokumentu: <http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/document/COM20150206.do>, str. 18)